

Langsvarsoppgave i språklige emner

UiS, F2C

Marita Handeland

28. februar 2010

Innhold

1 Innledning	1
1.1 Samtaleutskifter	1
2 Samtale med barn	1
3 Dialogferdigheter	2
3.1 Innføringsreplikker	2
3.2 Tilknytning	3
3.3 Spørsmål og videreføring	4
4 Utvidelse	6
5 Barnetilpasset tale	6
6 Ordvalg	7
7 Avslutning	7
7.1 Rødhette	7
7.2 Eplegriser	8
Referanser	9

1 Innledning

Dialog er en kommunikasjonform mellom to eller flere personer, og den er viktig i samspillet mellom flere mennesker. I en dialog med andre mennesker kan vi få ny kunnskap og vi opplever nærhet i lag med dem. En dialog er viktig for å utvikle språket vårt, både ved å bruke det selv og lytte til andre. I en dialog bruker vi språket, kroppen og ulike signaler for å formidle budskapet vårt videre. Å være i en dialog med barn krever at en tilrettelegger for dette. Barnet er ikke kommet like langt i sin språkutvikling, og trenger hjelp for å kunne utføre en dialog. Som voksne må en blant annet bruke tilknytning, utvidelse, videreføring og spørsmål for å få barna med. Disse begrepene vil jeg utdype mer i denne oppgaven. [Høigård, 2006]

1.1 Samtaleutskifter

Vi fikk tre samtaleutskifter vi kunne ta utgangspunkt i. Ved hjelp av disse skulle vi ta utgangspunkt i den voksne, og beskrive dens bidrag i dialogen. I denne oppgaven valgte jeg å ta utgangspunkt i tekstene «Eplegriser» og «Rødhette».

I Eplegriser møter en barna Tore (2,3 år) og Helga (1,10 år). Sammen med den voksne sitter de og ser i boka Eplegriser.

Rødhette er opprinnelig et lydbåndopptak gjort av en student og her møter en Stian (3,4 år) og den voksne som snakker om eventyret Rødhette.

2 Samtale med barn

Når en som voksen har en dialog med et barn, stilles det noen krav til den voksne. Barnet er ikke like langt i språkutviklingen, og den voksne må dermed tilpasse samtalen slik at barnet også kan komme med sine innspill. Den voksne må vise interesse i barnet og i det som blir sagt, og på den måten være som et stillas som støtter barnet i språkutviklingen. [Høigård, 2006]

En viktig samtale mellom barn og voksne, er å se i bøker. Ved å se i bøker sammen skapes det trygge rammer rundt samtalen, og de opplever en nær kontakt til hverandre. Samtaler rundt bøker starter svært tidlig i barnets liv.

Før barnet er modent for høytlesning kan en se på bildene i boken. Sammen setter de navn på ting dem ser, som barnet kjenner igjen. [Høigård, 2006]

Den voksne må passe på at hun ikke henger seg opp på å formidle boken videre til barnet, men bruker tiden på å høre på hva barnet uttrykker. Det kan være mer opptatt av den lille blomsten på bildet, i stedet for hesten som har hovedrollen i boken. La barnet styre tempoet, og selv bestemme når en skal bla videre.[Høigård, 2006]

Etterhvert som barnet blir eldre får den mer erfaringer, og en kan snakke om andre ting en bildet og ting som skjer her-og-nå. Samtalene kan bli lengre og mer innholdsrike, og teksten i boka får også en betydning. Selv om barnet interesserer seg mer og mer for teksten, er det viktig at boken ikke skal brukes som belæring. Når en leser bøker i lag med barn, skal en ha undring, spørsmål og nysgjerrighet som fokus. [Høigård, 2006]

3 Dialogferdigheter

I en god dialog må partene lytte til hverandre, kunne veksle mellom lytter og taler, være lydhør og ikke holde en monolog. En må kunne snakke om det samme temaet, knytte replikkene sine opp til dette og kunne videreføre emnet til neste part. Ut i fra dette kan vi dele replikkene inn i tre grupper; innføringsreplikker, tilknytningsreplikker og videreføringsreplikker. [Høigård, 2006]

3.1 Innføringsreplikker

Dette er replikker som fanger oppmerksomheten til den som skal være med i samtalen. De kan ofte opptre som et rop om oppmerksomhet; Se, hør, vet du hva og lignende. Andre ganger starter en med å si navnet på den en vil ha kontakt med. Vi kan også bruke kroppen med å peke, vifte, hoppe og bruke ansiktsuttrykk. [Høigård, 2006]

I samtaleutskriftene er det den voksne som starter samtalen, og vil ha oppmerksomhet fra barna. I Eplegriser viser hun fram boka, og sier:

1 V: Ka e ditta fø nåke?

Samtalen om Rødhette starter med at den voksne begynner å snakke om starten på eventyret.

1 Voksen: De' blynte med at -Rødhette skulle te bestemoren-

3.2 Tilknytning

Ved å bruke en tilknytningsreplikk viser den voksne at den har hørt på barnet, er interessert og har mottatt det barnet formidler. En tilknytningsreplikk er en replikk som bekrefter, samtidig som den fører emnet videre. Den kan også hjelpe barnet til å rette opp, om den voksne misforstår hva barnet vil formidle.[Høigård, 2006]

Rødhette

12. Stian: JA! Åsså møtt'on Ulven.

13. Voksen: Ah! Møtte han ulven? Va sa ulven da?

Her kan en se at den voksne tydelig bekrefter det Stian sier, før han viderefører samtalen med å spørre hva ulven sa. Videre i dialogen kan en se at Stian tar i mot denne videreføringen å forklarer ivrig videre om hva ulven sier. I Rødhette bruker den voksne aktivt tilknytning og videreføring gjennom hele samtalen med Stian.

I Eplegriser synes jeg det er vanskeligere å se tilknytningsreplikker. Her virker ikke den voksne så bevisst på bruken av disse. Jeg får et inntrykk av at den voksne gjerne vil bli ferdig med boka, hun blir fort om. Hun gir ikke barna mulighet til å svare på det hun spør om, og unngår å svare på det barna sier.

Eplegriser

24 V-Tore: Mus så ete på et eple.

25 Tore-V: N-m-m.

26 V-Tore: E da gått?

27 Helga-V: Dann mus

- 28 V-Helga: *Dar e mus,ja.*
29 V-Helga: *Muse har sånne lange haor*
30 V-Helga: *Å so har da nasa, å.*
31 V Ka jere da me naso?
32 Helga-V: *(lukter)*
33 V-Helga: *Loka me naso si.*
34 V Å så har auge.
35 V Ja, ska sjao ka so e inni her då (blar om)

Her stiller den voksne et spørsmål til Tore, men han får ikke lov til å svare før hun gir oppmerksomheten til Helga. Helga viser med nesens sin hva musen kan gjøre med sin nese. Den voksne bekrefter dette, og gir en videreføring om øynene. Men barna får ikke ta imot denne videreføringen før den voksne blar om i boken.

Barna må også lære seg å vente på tur, og ikke avbryte andres samtaler. Det er en viktig del av dialogferdighetene. Men et barn lærer ikke dette av selv å bli ignorert.[Høigård, 2006]

3.3 Spørsmål og videreføring

Å stille et spørsmål er den tydeligste turgiveren og videreføring av samtalen. Den voksne stiller spørsmål, og oppmuntrer barnet til å være med videre i dialogen. Den voksne viser også at den er interessert i høre på barnet. Etter spørsmålet signaliserer en med pause og blikk, at en gir turen videre til den neste. Når en stiller spørsmål, må en huske på alderen til barnet og hva en vil få fram. [Høigård, 2006]

For de yngste barna må en komme med tilrettelagte spørsmål. Et typiske spørsmål er «hva sier kua?». Barnet vet allerede svaret, dette er en ritualisert språkbruk. Den voksne spør ikke for å få vite hva barnet kan, eller for å få vite noe. Spørsmålene blir brukt for å skape tilknytning og gode relasjoner mellom barnet og den voksne. Å få være med i dialogen gir barnet en følelse av mestring. En bør unngå å bruke for mange spørsmål som starter med et verb, disse spørsmålene må svært ofte besvares med ja eller nei. Slike spørsmål krever lite av barnet, og kan gi lite språklig utfordring for de eldste

barna. For de yngste kan det derimot virke betryggende og lærerikt. De lytter til det den voksne sier, og kan selv delta med å svare med korte ord som ja og nei. [Høigård, 2006]

I dialogen, Rødhette bruker den voksne bare spørsmål for få Stian med i dialogen. Spørsmålene er åpne, og har ingen fasit. Dette gir Stian muligheten til å fabulere å komme med sine egne tanker og svar.[Høigård, 2006]

25 Voksen: Ædde de?

26 Stian: Han ska' spis oss opp!

27 Voksen: Kommer an å spiser oss opp?

I Eplegriser bruker også den voksne mye spørsmål som får barna med i samtalen. Men mange av disse spørsmåla er lukket og mange av dem krever et ja eller nei til svar. Et lukket spørsmål vil si at det har et fasitsvar, som er bestemt på forhånd [Høigård, 2006]. Slike spørsmål gjør at dialogen blir kort, og åpner ikke for at barna får undre og komme med sine egne svar.

Eplegriser

20 V-Tore: Ka va da fø nåke, Tore?

21 Tore-V: Us

22 V-Tore: E da mus?

23 Tore-V: Ja.

24 V-Tore: Mus så ete på et eple.

Spørsmålene her er lukket, og svarene Tore gir er allerede forutsatt.

*38-41 V-Tore: Her er mykje, Tore. Ser du da? Ser alt så e her, alle eple?
Ska me sjå inni. (blar igjen)*

Her får Tore ingen mulighet for å svare før den voksne har bladd videre i boka.

4 Utvidelse

Den voksne bruker utvidelse for å vise at den hører etter, bekrefter, samtidig som den gjentar det barnet har sagt i korrekt form. Utvidelse vil si at en gjør forandringer på det barnet sier, med å gjenta barnet. Et barn vil ikke se på dette som en korrigerende av hva det sier, heller oppleve glede. Mimikken til den voksne viser at den har akseptert barnet sitt svar. En må ikke mistolke begrepet korrekt form, dette handler ikke om å lære barna korrekt språkform, men den formen som den voksne bruker i sin dagligtale. [Høigård, 2006]

Bruken av utvidelse vil gradvis trappe ned etterhvert som barnet blir eldre, og dets behov for denne støtte ikke lenger er nødvendig. [Høigård, 2006]

Eplegriser

77 *Helga-V: Enta*

78 *V-Helga: Jenta, ja.*

Den voksne bekrefter her at det var en jente Helga så, og gir henne den korrekte formen av ordet. Den voksne bruker utvidelse på det fonologiske nivået og gjentar enkeltord. [Høigård, 2006]

5 Barnetilpasset tale

Når vi snakker, tilpasser vi ofte språket vårt til den vi snakker med. Når vi snakker med barn bruker vi ofte barnetilpasset tale. Med dette menes at en blant annet legger stemmen i et lysere leie. En gjør setningene kortere og enklere, og ofte får enkelte ord ekstra trykk. Setningene blir ofte avsluttet som et spørsmål for å få barnet med i samtalen. Setningsmelodien og tonebevegelsen blir også mer utnyttet enn til vanlig. Mange ser negativt på denne bruken av språket, men denne tilpasningen er en viktig del av stimuleringa og omsorgen til barnet. Denne tilpasningen varierer etter alder, en snakker ikke likt til en ettåring som en femåring. [Høigård, 2006]

I samtaleutskriftene er det vanskelig å se de musikalske elementene i talen. Slik som tone, trykk og rytme. Dette kaller en for prosodiske trekk. Dermed får vi bare tenke oss til hvordan den voksne bruker dette i samtalen

sin.[Høigård, 2006]

6 Ordvalg

Når vi snakker med barn i ett til toårsalderen, ser en ofte noen trekk som går igjen i ordvalget til den voksne. Den voksne bruker ofte mye substantiv når den snakker med barnet. Dermed vil barna og tilegne seg konkrete substantiv som spade, and, bøtte og gris tidlig i språkutviklingen. Substantivene er ofte knyttet til situasjonen som utløper seg akkurat her og nå. Ting som barnet og den voksne ser sammen.[Høigård, 2006] I Eplegriser ser en at den voksne bruker mange konkrete substantiver i dialogen mellom Helga og Tore.

Eplegriser

72 V-Helga: *å så e da et -?*

73 Tore-V: *Hus*

74 V-Tore: *Et hus e da ja, et stor hus.*

75 Tore-V: *hus*

V *Å så e da ei-?*

77 Helga-V: *Enta*

78 V-Helga: *Jenta ja.*

7 Avslutning

I denne oppgaven har jeg sett på den voksnes rolle som dialogpartner i to samtaleutskifter. Disse samtalene er veldig ulike, den voksne bruker forskjellige måter for å kommunisere med barna.

7.1 Rødhette

Jeg synes at den voksne i denne samtalen er en god dialogpartner. Hun er flink til å gi tydelige turgivere til barnet, med å stille spørsmål. Spørsmålene hun stiller Stian er åpne og gir han muligheten til å komme med sine egne innspill og historier om Rødhette. Stian dikter mye rundt eventyret om Rødhette, men den voksne går ikke inn å veileder han inn på den rette historien.

Hun følger han inn i hans fantasiverden. Hun er åpen for å holde en dialog, og knytter sine replikker opp til emnet.

7.2 Eplegriser

Denne samtalen dreier seg om boken, Eplegriser. Dette er en kommunikasjonssituasjon som skaper trygge rammer for både den voksne og barnet. Det som er viktig å tenke på når en ser i bøker sammen med barn, er at det ikke skal være en læresituasjon, men skal pirre undring og nysgjerrighet hos barnet. Dette savner jeg i denne dialogen. Den voksne blir fort videre i boken, når hun selv har sitt nok. Hun er opptatt av at barna skal se det hun ser, og at de skal svare rett. Barna må også sitte fint på stolene. Dette er en dialog som ikke skaper rom for undring og egne tanker fra barna.

Referanser

[Høigård, 2006] Høigård, Anne. 2006. *Barns språkutvikling muntlig og skriftlig*. Universitetsforlaget.